

Donderdag 21 november 1918 – ochtendeditie

Pakketten aan Nederlanders in België.

De commissie tot regeling van de voorziening van noodzakelijke levensmiddelen in Belgische gemeenten, deelt mede, dat de verzending van levensmiddelenpakketten aan Nederlanders in België met ingang van heden wordt stopgezet.

Gevangenen uit Duitsland.

Gisteren zijn te Oldenzaal 20 Belgische notabelen aangekomen, onder wie zes geestelijken, die allen in Celle (Hannover) als gijzelaars hadden gevangen gezeten en nu in vrijheid waren gesteld.

Het Belgische koninklijke echtpaar, vergezeld van de hertog van Brabant en de graaf van Vlaanderen, heeft dinsdag zijn zegevierende intocht in Antwerpen gedaan. Het weer was schitterend.

Een ontzaglijke menigte was op de been. De soevereinen, die door de gouverneur der provincie en generaal Drubbel werden ontvangen, begaven zich naar het stadhuis, waar de burgemeester hen welkom heette, en hulde bracht aan de koning, het leger en de koningin, de moeder der soldaten. De koning huldigde de bevolking en sprak van de schitterende toekomst van de haven.

Het defileren der troepen bood een schitterende aanblik. De soevereinen begaven zich daarna naar de kathedraal, waar kardinaal Mercier, aartsbisschop van Mechelen, de dienst leidde. Om half vier hebben ze Antwerpen verlaten.

Tot bevelhebber der vesting Antwerpen is generaal Drubbel benoemd. Voor de oorlog voerde hij het eerste liniereglement aan.

De Petit Parisien verneemt, dat Koning Albert voor de samenstelling van een nieuw kabinet een beroep heeft gedaan op Delacroix, advocaat te Brussel en dat onder de nieuwe ministers Ruzette, Anseele, Wauters, Franck, benevens opnieuw de Broqueville worden genoemd.

Naar ons uit België wordt gemeld heeft de liberale kamerafgevaardigde Paul Emile Janson van het aanvaarden van een portefeuille afgezien ten behoeve van de heer Masson, afgevaardigde voor Bergen, die zich nog steeds in Duitse gevangenschap bevindt.

De Brusselse bladen.

Maandag 18 november zijn ze, na vier jaar en bijna vier maanden van zwijgen, voor het eerst weer verschenen en ze liggen voor ons als oude bekenden, die hartelijk welkom zijn: de Etoile Belge, le Peuple, la Dernière Heure, La Patrie en Het Laatste Nieuws. Met de bescheidenheid, welke het Belgische land gedurende de ganse oorlog heeft gekenmerkt, geven deze Brusselse bladen bij hun verrijzenis uiting aan hun vreugde over de bevrijding van de Duitse druk. De 20e augustus 1914, toen de keizerlijke legers zegevierend de Belgische hoofdstad binnen rukten, hebben zij eendrachtig besloten zich niet te onderwerpen aan de Duitse censuur en vier jaar later, bij de verwarde terugtocht der republikeinse scharen, hebben ze zich terug eendrachtig aan de arbeid tot België's herstel gezet. Het ging moeilijk, want de Duitse bezetting heeft achtereenvolgens al het materiaal uit de lokalen der kranten weggehaald; de werkplaatsen waren leeg, de machines onttakeld, de linotypes, het koper, een gedeelte der lettertypen en het papier, alles was successievelijk verwijderd. Doch de Belgische bladen hebben de resten papier broederlijk verdeeld en zullen voorlopig met slechts één blad verschijnen.

De Peuple is verheugd zijn stem te hebben herkrepen, welke zich eerst wil doen horen in één lange en blijde kreet van dankbaarheid jegens de bevrijdende legers, die Brussel thans binnenrukken, de overblijfselen voor zich uit jagend van een stelsel van ellende, schrikjaging en dwingelandij. Het blad geeft de redevoeering, die Van der Velde in het volkshuis te Brussel heeft gehouden en besluit zijn hoofdartikel met: leve het algemeen kiesrecht en de democratie! Leve het socialisme! De Etoile Belge, rustig en gematigd als weleer, wijt artikels aan de "ontknoping" van het drama, aan de plunderingen, waaraan de Duitse soldaten zich voor hun vertrek hebben schuldig gemaakt en aan burgemeester Max, die op geestdriftige wijze is gehuldigd in het Brusselse stadhuis.

Er is ook een onthulling! Onder de aangekomen bladen bevinden zich de Libre Belgique, het wakkere vaderlandslievende blaadje, dat tot grote ergernis der Duitse autoriteiten gedurende al die jaren is verschenen en wiens opstellers ondanks alle nasporingen, niet konden worden ontdekt. Het blijkt thans de voormalige klerikale Patriote te zijn, die in La libre Belgique is herdoopt. Helaas is een van zijn voornaamste redacteuren, Victor Jourdain, juist dezer dagen overleden.

Ook de Pourquoi Pas is meegekomen, het geestige spotblaadje, dat eertijds zo geducht hatelijk kon zijn. Het is ook nu weer op zijn post met een vaderlandslievende titelplaat: het vermaarde nationale, ietwat indecente "Manneke" is bezig afscheid te nemen van de ex-legioenen van de ex-keizer, die verschrikt uiteenstuiven onder het zilte nat!

De waarnemend burgemeester van Brussel heeft een besluit afgekondigd, waarbij de gedurende de Duitse bezetting onder Duitse censuur en met een Duitse tendens verschenen bladen Le Bruxellois, La Belgique en Le Messenger de Bruxelles, in beslag genomen zijn.

Afscheid van het weekblad Vrij België.

Het weekblad Vrij België verschijnt deze week voor het laatst. Dat slotnummer opent met "Een woord van afscheid" waaraan wij het volgende ontleen:

Bij het verschijnen van dit nummer houdt "Vrij België" op te bestaan, en dit is een woord van afscheid aan lezers en medewerkers.

De duur van onze ballingschap was van den beginne af door ons bepaald als de grens van leefbaarheid voor ons blad, en ons innigste verlangen was natuurlijk deze oorlogsuitgave spoedig te mogen staken. De tijd der beproeving is evenwel langer geweest dan iemand had durven te veronderstellen en steeds nieuwe kwartalen hebben zich onverwacht bij de oude gevoegd, zodat de verzameling van ons weekblad tot twee lijvige bundels is aangegroeid.

"Vrij België" heeft bestaan gedurende drie jaar en drie maanden. We hebben eerlijk voor de zaak van België gestreden in haar belangen tegenover het buitenland.

We hebben niet minder gestreden voor het binnenlands welzijn van België. Deze strijd was niet altijd verkwikkelijk. Maar we nemen deze kwade herinneringen niet mee naar België. Wat we meenemen is de wetenschap, dat we geen andere bedoeling hebben gehad dan het heil van ons Vlaamse volk, en het welzijn van België, in de overtuiging dat beider belangen niet tegenstrijdig, maar harmonisch verenigbaar zijn. In deze overtuiging en aan onze burgerplicht gehoorzaam hebben wij het activisme bestreden van meet af en met alle kracht, maar van onze verantwoordelijkheid bewust hebben we ook, zoveel de oorlogsnoodzakelijkheden toelieten, met beslistheid de aanvallen afgewezen, welke de onverzoende tegenstanders van de Vlaamse gedachte aan dit onaantastbaar ideaal niet hebben gespaard, onze

Vlaamse bevolking en soldaten naar het beste vermogen in bescherming genomen tegenover alle bestuurlijke miskennis, en met het oog op een betere toekomst voortgebouwd aan de overtuiging van onze Vlaamse geestesverwanten.

Aan aanmoediging heeft het ons niet ontbroken.

De politiek van ons blad is het platform geweest, waarop 7000 uitgewekenen in Nederland zich hebben georganiseerd in het Vlaams-Belgisch verbond en uit onze jongste nummers is gebleken, dat de organisatie der Vlamingen ook in Engeland en Frankrijk, op dezelfde beginselen, deze zomer grootscheeps werd ingezet.

Een woord van dank gaat ook naar de Nederlandse pers, voor de nooit verzwakkende belangstelling welke zij ons bescheiden weekblad heeft betoond.

We hebben slechts één wens, dat deze sympathieke bejegening moge ten goede komen aan onze Vlaamse wedergeboorte, zoals ze weldra zal ingaan, en de toenadering bevorderen tussen België en Nederland, welke ons steeds voor ogen heeft gestaan als een gemeenschappelijk belang van beide landen.

Zo stappen wij over in de jonge tijd, met oude idealen, maar met nieuwe moed! "Leve vrij België," en "In Vlaanderen Vlaams!"

Donderdag 21 november 1918 – avondeditie

Post voor België, Frankrijk en Spanje.

Van heden af zal de post voor België, Frankrijk en Spanje over Vlissingen-Breskens-Sluis worden verzonden.

Een flottielje van Duitse en Belgische stoomboten en sleepkranen, in het geheel 62 vaartuigen, en geëscorteerd door een paar Nederlandse torpedovaartuigen, zijn gisteren bij Millingen op de rivier geankerd.

In het geheel waren 1500 militairen aan boord.

De uitlevering der krijgsgevangenen.

Spa, 20 november. In een draadloos bericht aan het Britse hoofdkwartier stellen de Duitsers het volgende plan tot repatriëring van krijgsgevangenen, burgerlijke en militaire, voor. De Engelsen die zich onmiddellijk achter het front van het leger bevinden, tellen 32.000 man en worden merendeels daar gevoed. Ze zullen de Engelse linie op de linker Rijnsoever overschrijden. Een andere groep van 8600 moet blijven waar ze is, tot de Engelsen opgerukt zijn, en zal dan overgegeven worden. In Duitsland zijn ten oosten van de Rijn ongeveer 100.000 gevangenen. Van dezen zullen er 4500 uit Zuid-Duitsland naar Zwitserland gezonden worden en de rest met riviertransporten naar de volgende havens: Koningsbergen 1000, Dantzig 750, Stettin 16.300, Lübeck 9400, Hamburg 13.000, Bremerhaven 9000, Rotterdam 36.000. Naar Stralsund zullen 870 officieren gestuurd worden. Naar deze havens moet voedsel gezonden worden onder toezicht van de geallieerden en personeel van een neutraal Rode Kruis.

Het gehele aantal gevangenen van de geallieerden dat naar deze havens zal worden gebracht, bedraagt meer dan 670.000. De Duitsers willen ook 1.200.000 Russen langs dezelfde weg vervoeren, maar men verneemt dat maarschalk Foch er op staat dat deze over de oostelijke grens zullen gezonden worden. Men zal voortgaan met krachtens de bestaande regeling voedsel naar de gevangenenkampen te zenden en de Nederlandse gezant te Berlijn

zal de taak op zich nemen, om te zorgen dat dit aan de gevangenen afgeleverd wordt.

Uit België.

Brugge, 21 november. De koning zal morgen, vrijdag de 22^e, zijn intocht houden in Brussel. Na de troepen te hebben geschouwd, zal hij een vergadering van de kamer bijwonen, waar Cooremans het woord zal voeren. Dan spreekt de koning zelf.

Daar het kabinet is afgetreden zal ook de samenstelling van de nieuwe regering worden medegedeeld, welke aldus zou zijn samengesteld: de liberalen Paul Hijmans, buitenlandse zaken; Franck (Antwerpen), koloniën en Janson junior, oorlog; de socialisten Vandervelde, justitie; Wauters, nijverheid en arbeid; Anseele, openbare werken; de katholieken Leon Delacroix, financiën en minister-president; Henry Jaspar, kunsten en wetenschappen; de Broqueville, binnenlandse zaken; verder baron Ruzette of Tibbaut, landbouw; en de vicepresident van de kamer, Harlegnies, economische aangelegenheden.

De nieuwe dagen (KVdW)

Brussel, 16 November.

De Brusselaar dacht, dat burgemeester Max sedert enkele dagen reeds in zijn goede stad aanwezig was, maar zich verstoppen wilde, zolang er één Duitser op ons grondgebied verbleef, en dit om alle versterking der rust te beletten. Ik, die gisteren driemaal bij burgemeester Max heb aangebeld en er niets heb gevonden dan een huis vol bloemen en visitekaartjes, kan u de verzekering geven, dat hij eerst deze nacht Brussel is binnengereden. Hetgeen hem niet heeft belet, hedenochtend vroeg, toen het nog geen negen uur was, weer Brussel te verlaten om zijn opwachting te gaan maken in het

grote Belgische hoofdkwartier, bij de koning der Belgen. En dat heb ik weer met eigen ogen vastgelegd, want ik ben met burgemeester Max tot in Gent meegereden.

Dit dank ik aan mijn journalistieke onbescheidenheid, maar ik dank het in de eerste plaats aan de vriendelijkheid van de Nederlandse minister-resident te Brussel, de heer van Vollenhoven, die burgemeester Max had aangeboden, hem bij de reis tot leidsman te verstrekken tot het voorkomen van eventuele moeilijkheden. En aldus krijgt de heer van Vollenhoven mijn persoonlijke erkentelijkheid te voegen bij deze van de honderden, die hij deze laatste vier jaar aan zich heeft verplicht; hier spreek ik niet alleen van dezen, die hij het leven heeft gered; ik wil hier zelfs zwijgen van de schuld, die heel onze bevolking aan hem als aan de beschermheer van onze diverse ondersteuningscomités heeft; ik heb het hier alleen over dezen, die in talloze omstandigheden hebben mogen vaststellen met welke zeldzame kiesheid de heer van Vollenhoven heel de tijd van de oorlog de meest strikte neutraliteit met het hoogste besef van recht en van rechtvaardigheid heeft weten te doen samengaan. Dit moest natuurlijk geheel de Belgen ten goede komen: zij hebben in uw minister een pracht van een advocaat gehad, die hier tevens de Nederlandse naam hoog hield en eerbiedigen deed. En aldus diende de heer van Vollenhoven tevens zijn eigen land en het onze ...

Om negen uur dan gaat de deur van burgemeester Max' particuliere woning open: wij zijn de eerste Brusselaars die hem zien mogen - na vijftig maand, stel u voor! - en ik verzeker u, dat het niet zonder enige aandoening gaat. Burgemeester Max is weinig verouderd, niet meer dan de vier jaar van zijn afwezigheid. Hij is ook niet vermagerd, men vermagert zelden in de gevangenis, want de meeste tijd heeft de heer Max in een cel doorgebracht, als een moordenaar. Zijn gelaatskleur is alleen valer geworden, zijn haar niet zo blond meer, heel zijn uiterlijk schichtiger zou men zeggen, en smartelijk ernstiger.

Burgemeester Max, Brusselaar, had de Brusselse luchtigheid tot de hoogte van een fraaie kunst weten op te voeren. Heeft hij van dat luchtige de ijdelheid ingezien? Maar er is geen ijdelheid waar er moed is, en de Brusselse luchtigheid is een prachtige morele hefboom gebleken. Neen, het is alleen, dat Max, vier jaar lang heeft geleden en nagedacht. Men kan het hem aanzien - zonder meer. Want waarom ons hierin gaan verdiepen? Er is heel een toekomst om al onze geleden smart te vergoelijken! ...

Om negen uur zijn dus in twee auto's burgemeester Max en de heer Francqui, voorzitter van het voedingscomité, zijne excellentie minister van Vollenhoven en uw dienaar naar Gent gereden, in een scherpe vrieslucht, langs straten waar nog niet al te veel volk was. En dat volk heeft, vreemd genoeg, zijn geliefde burgemeester niet herkend, dan in de verre voorstad, waar de Gentse Steenweg doorloopt. En daar wordt het een blijde verrassing; men wijst met de vinger naar de vlugge auto, hoeden wuiven, - twee minuten te laat; ik zie hoe het nieuws van mond tot mond gaat: de burgemeester is eindelijk terug, en ... hij ontsnapt ons reeds.

Wij komen buiten de stad. Talloze Brusselaars volgen dezelfde weg, te voet of in karretjes. Ieder immers wil onze soldaten tegemoet: zoveel broers en zonen zijn daaronder, en men schijnt werkelijk te denken dat men ze ongetwijfeld in Gent gaat ontmoeten. Met deze illusie wordt een reis van zestig kilometer aanvaard. Wat veel vreemder is: ik mocht vaststellen dat in vele gevallen die illusie niet werd beschaamd, en dat vele sedert zo lang afwezig door ik weet niet welk dienstwillig noodlot in de armen werden gevoerd van dezen die er de lange tocht voor hadden ondernomen.

Ik moet zeggen dat het getal verlofgangers naar Brussel talrijk is. Tussen de bevlagde huizen - nooit heb ik zoveel vlaggen gezien op het platteland, - rijden zij aan op fietsen of wagens. Anderen lopen

arm aan arm. Sommigen hebben reeds familieleden ontmoet, die er naast lopen als naast een wezen van een andere wereld en van een hogere orde. De baan heeft een uitzicht van zeldzame feestelijkheid, en dat ligt niet alleen aan de vlaggen; het ligt nog minder aan hetgeen de Duitsers bij hun terugtocht hebben achtergelaten: ettelijke stukken grof geschut; wat mindere kanonnen; een paar stuk gereden automobielen, en ook wel wat leeg gebrande huizen. Het ligt veel meer aan het feit, ... dat er juist geen Duitsers meer zijn. We ontmoeten er geen enkele, en dat is een verrassing die al heel bijzonder dankbaar stemt. Er zijn integendeel, zoals ik zegde, talrijke mooie Belgische soldaten, hetgeen de stemming verhoogt. Er is eindelijk - de Bevrijding. Ge zult het niet geloven, maar wij voelen ze fysisch, we ondergaan ze als een euforie, als een zeldzaam aangename prikkel die ons het heden vernieuwt tot in de geringste vezels van ons lichaam, tot in de intiemste roerselen der gedachte. Ze houdt ons overal bezig; daar is iets in ons dat er ons gestadig aan herinnert, we hebben de Bevrijding. Zij huppelt door onze bewegingen als door onze gewaarwordingen; zij is nog altijd iets dat we voelen, als ons niet intiem behorend, maar dat ons ieder ogenblik wat inniger doordringt, als een fijne regen vol glanzen; weldra zullen we er gans verzadigd van zijn; zullen we het dan nog voelen? We huiveren, we genieten, we prenten het diep in ons brein dat we het bezit ervan als het hoogste goed moeten blijven vereren, elk ogenblik, voor ons eigen geluk, voor het geluk van allen ...

Wij naderen Aalst. Een patrouille komt voorbij. Bij het zicht van de oranje wimpel aan de auto blijft ze staan, groet Nederland in de persoon van uw minister. Weldra zien wij geregelde troepen. God, we rijden Belgische troepen voorbij! Het is het tweede regiment der gidsen, en weer welt bewondering in ons op: wat zien de mannen er goed uit; welke prachtige paarden, welk een prachtige tucht vooral, prachtig door losheid, door bewustheid, door beheersing. Weer

wordt de eer bewezen; een officier wuift ons geestdriftig toe. Men weet in het leger blijkbaar welke verhoudingen tussen Holland en België onder de oorlog zijn ontstaan. De stad Aalst, waar we nu doorheen rijden, is één vlag. Er zijn vlaggen van Engeland en van Amerika, van Frankrijk en van Italië; er is zelfs een Hollandse vlag, en ik zie er een paar waar de verbeelding van het Heilig Hart van Jezus op bloedt.

De feestelijke stemming groeit trouwens aan naarmate we Gent naderen. Reeds meer wandelaars langs de baan, en een blijere opwindung. Nochtans zijn de sporen van de oorlog weldra talrijker. Het stationnetje van Merelbeke uitgebrand, de viaducten opgeblazen. In de voorsteden van Gent zelf, te Gentbrugge en te Ledeborg, de littekens van de straatgevechten die hier hebben gewoed. Ik ga aan Leuven denken, dat ik in 1915 bezocht, het verwoeste, het verlaten Leuven. Gelukkig ziet men onmiddellijk te Gent dat de tijden anders geworden zijn. Nog hangt er in de lucht de opgetogenheid der ontvangst die hier, een paar dagen geleden, de koning en zijn huis te beurt viel; het is wel de opwindung niet meer van het eigenste ogenblik, maar een geluwde heerlijkheid, een prettig gevoel meer dan een gevoel van pret met als ondergrond, die gewaarwording der Nieuwe Vrijheid die in dit land geboren is en thans heerst tot in het verste gehucht.

Gendarmes rijden ons voorbij in hun oud, donker uniform: zij zijn in het leger de enigen die niet veranderd zijn. De verandering, door de overige korpsen ondergaan is voor ons te nieuw, om reeds onderscheiding toe te laten. Ik ken nog geen artillerist uit een infanterist, en ik ben niet zeker, dat alle mannen te paard cavalisten zijn. Maar ik beken dat het mij niet kan schelen: zij allen zijn het Belgische leger. Wij zien ze nu overal, zij bevolken de stad; onze auto heeft moeite ze te doorwaden. En allen vervullen mij in

dezelfde mate met blijde dankbaarheid: zij zijn onze verlossers, en ze zijn schoon.

Aan het stadhuis verlaat ik mijn hoge geleider: als Gentenaar ga ik wandelen door Gent, tussen de vlaggen, voorbij de gedenkschriften, de talloze portretten, voorbij onze vorsten en de plakbrieven waarin hun hulde wordt gebracht. Over mijn hoofd zingt de beiaard van het belfort, waar de vier stenen Gemeentenaren de wacht houden tussen de reusachtige vlaggen in. Voor mij rijst de machtige kathedraal; achter mij weet ik de eeuwensterke getuigenissen van het verleden die de betekenis van een uitdaging hebben gekregen, gekeerd tegen de overweldiger: de stoere kerken, de geciseleerd Gotische of bonkig Romaanse burgergebouwen, het grootse Gravensteen. En ik weersta de ontroering niet: Vlaanderen is mij groter dan ooit, is groter dan ooit uit de strijd gekomen, want gelouterd van alle onzuivere elementen. Meer dan vroeger voelt het zijn eenheid met geheel België: beter, inniger voelen wij dat Vlaanderens grootheid van België's grootheid afhangt, evengoed als zich geen groot België denken laat zonder een groot Vlaanderen.

Ik kuier langs de Kouter, en woon er een wapenschouwing bij. De heldere cavalieretrompetten zingen hun lange, gebonden, veelstemmige melodie. Een lange rij kanonnen, getrokken door de schoonste paarden die men zich denken kan, rijdt voorbij in fikse draf. De mannen, onder de gebronsde helmen, zitten op de caissons te dansen. En hier kan ik de bewering van Van der Velde verifiëren: dat het Belgische leger namelijk een echt volksleger geworden is: een leger dat niet bestaat uit één enkele klasse, niet alleen uit arbeiders en boeren, maar een leger, gerenoveerd door de talloze vrijwilligers uit de burgerij en uit de adel. En dit is onmiskenbaar vast te stellen: dientengevolge is er een soort geestesontvoogding onder de manschappen ontstaan, die, binnen alle tucht, zelfbewustheid is. Wat dit voor het België der toekomst betekent, is licht te raden. Het

standsverschil was in ons land al heel wat afgesleten; er was werkelijk plaats voor iedereen ... mits een beetje ondersteuning en activisme. Nu is daar broederschap ontstaan, dat bewuste hulpmiddelen ter zijde stelt.

Ik wandel verder. En daar staat ineens een prachtige officier voor mij, die mij in prachtig Nederlands toespreekt. Nochtans is het geen officier, en zelfs geen Vlaming: het is integendeel een Waal, en het is een oorlogscorrespondent. Het is, in een woord, mijn oude makker Louis Piérard, Van Schendel's bekwame vertaler en voortaan, hij de internationalist, een zuivere incarnatie van de Belg. Wij hebben elkaar zoveel te vertellen dat wij zwijgen. Niet lang trouwens, want wij beiden zijn weldra met drie, en de derde is niemand minder dan Anseele, schepen, volksvertegenwoordiger en meer dan ooit tribunus plebis. Ik hoop wel eens een hele brief aan Anseele's gedrag onder de bezetting van Gent te kunnen wijden. Thans moge het blijven bij de mededeling van hetgeen hij zo vriendelijk was, mij over de nieuwe politieke verhoudingen in het land te vertellen. Ik schreef u daar reeds over.

De aanvullingen, die ik Anseele dank, zijn des te belangrijker dat deze beschouwd wordt als, in de naaste toekomst, een vooraanstaande figuur. "Hoe zal de nieuwe regeringsperiode er uit zien?" vraag ik. – "Daar kan ik nog niet veel van zeggen," is het antwoord. "Alleen kunt ge mededelen dat tot hiertoe vier socialistische kamerleden: Wauters, Bertrand, Pastur en ik door de Koning ontvangen zijn geworden. Wij allen hebben de medewerking der partij aan de nieuwe nationale regering afhankelijk gemaakt van het aanvaarden, door het overige kabinet, van ons minimumprogramma, vastgelegd in het manifest dat te Brussel werd uitgeplakt. Wij eisen algemeen kiesrecht op 21-jarige leeftijd en de vrijheid voor alle syndicaten, ook die van staatsbedienden. Zonder inwilliging hiervan gaan wij niet mee!" - 'En hebt ge hoop?' vroeg ik weer. – "Het is geen kwestie van

hopen: het is een kwestie van willen,” zegt Anseele met klem. “Men zal ons mee hebben of tegen hebben: er is geen andere keuze.” Ik, voor mijn part, heb geen vrees: men zal ze mee hebben ...

Zal ik nog verder vertellen over Gent? Zal ik gewagen van de enorme lol, de echte Gentse humor die overal praat en schatert als een Gargantualach? “Wat de keizerlijke bandieten niet hebben gevonden”, leest men op een banderol; het is een winkelraam vol wol of vol koper. “Hoe de Vandalen aan leer komen.” het zijn grote clubzetels, waar het overtrek van afgerukt is. Maar daar treurt het Gentse volk niet meer om: het bezit thans meer dan leder: het bezit de onafhankelijkheid, na vier jaar buigen onder de Duitse, na maanden bukken onder de activistische hiel.

Wat van Duitsers en activisten overblijft is louter negatief: het grote St.-Pietersstation dat in as ligt; de huizen der activisten die leeggeplunderd en uitgebrand staan. Dat plunderen en branden is niet gegaan zonder baldadigheid, voor een ordelievend mens altijd pijnlijk. Maar als ik bedenk al het kwaad dat de activisten aan de Vlaamse Beweging, neen: aan heel Vlaanderen gedaan hebben, dan kan ik die baldadigheid waarlijk niet betreuren.

Ik moet eindigen, en wil het doen op het bericht, dat er in Gent thans heel wat Frans geld het Duitse verdringt, en dat Amerikaanse mariniers onder aardige witte mandarijnenmutsjes er met onze Belgische piotten verboederen. Tegen de avond ontmoet ik de Gentse burgemeester Emile Braun. Hij is ouder dan Adolphe Max: hij heeft onder zijn ballingschap veel meer geleden. Zijn terugtocht uit Duitsland is trouwens bijzonder pijnlijk geweest. Ik hoop van harte dat enige rust en de wetenschap dat wij weer vrij zijn hem weldra zullen hebben opgeknapt.

De terugtocht. Wij hebben een jong Belgisch soldaatje mee, sedert april vrijwilliger. Het is de kleinzoon van één onzer beroemdste liberale ministers. Hij zegt: "Wat zal ik blij zijn, weer mama te omhelzen"; hij voegt er dit sublieme woord aan toe: "En zeggen dat er zijn, die ze in geen vier jaar hebben omhelsd!"

Onze jongens keren terug: weldra omhelzen allen hun moeder ...

Brussel, 17 november.

Weer een dag van geweldige tegenstrijdigheid: wanneer zal daar een einde aan komen? - In het late avonduur, waarop ik dit te schrijven zit, lopen huilende benden onder mijn venster voorbij: het feestrumoer neemt geen einde; Brabançonne en Marseillaise doorgolven de lucht. Maar terzelfder tijd hoor ik, uit twee richtingen tegelijk, de schrikwekkendste ontploffingen: treinen vol munitie die, aan het Zuiderstation en aan dat van Schaarbeek, de lucht invliegen, overal in de omgeving brand stichten, de dood van honderden kosten. Zullen wij dan nooit aan het oorlogsgeweld ontsnappen? Waarom moest vooral de atmosfeer van deze eerste der grote feestdagen besmet worden en doorschokt door 't geraas der heftigste ramp?

De eerste der grote feestdagen: de inhuldigingsdag van burgemeester Max. En van in de vroege ochtend is het weer ons oude Brussel waar, van 1910 tot 1914, feestvieren bijna nimmer van de lucht was. Maar hoeveel grootser, hoeveel ruimer en dieper moet het thans worden! Om acht uur 's morgens reeds zijn de straten vol onder het kleurengewemel der vlaggen. Officieel zijn we van Duitsers verlost. Om negen uur ontmoet ik er echter nog een ganse bende, goed geordend, muziek aan het hoofd, en met keizerlijke Duitse vlaggen: contrarevolutionairen dus, die tot op het laatste ogenblik hebben willen blijven op het veroverde gebied. Tot in de namiddag

reden nog auto's met vijandige officieren; zij zagen er nors uit; zij kozen de meest verlaten straten om te vluchten. Maar linkse affiches hadden de volledige bevrijding, die eindelijke schoonmaak van in de prille ochtend aangekondigd.

Om tien uur had, onder bazuïngeschal, de waarnemende burgemeester Lemonnier de volledige ontruïming afgekondigd. Een optocht werd ingericht, waarin de eerbiedwaardige vlaggen van 1830 gedragen werden, en die op de Martelaarsplaats de helden der Belgische Revolutie gedenken ging op het ogenblik dat ons grondgebied van de Duitse benden werd bevrijd.

Kort na de middag rees nog de hoge feestelijke stemming: Burgemeester Max zou op het stadhuis worden ontvangen. Ik woonde die feestzitting bij: zij was onvergetelijk, en ik kom er in een afzonderlijken brief op terug. Laat het voor het ogenblik volstaan met de vermelding dat, bij het verlaten van het stadhuis, den heer van Vollenhoven, uw minister te Brussel, een lange ovatie te beurt viel.

Maar terzelfder tijd vernamen wij de ramp. Terwijl in en buiten het stadhuis de feestvreugde heerste, was aan beide uiteinden van Brussel de meest ontstellende ramp ontstaan, die men zich kan denken. Vreemd genoeg: de feestroes is er niet door gebroken geworden. Aan het Zuiderstation moeten honderdvijftig lijken liggen: een paar straten verder host en zingt de gelukkige menigte ...

Ik kan het hier voor het ogenblik niet over hebben: ik kan de gelegenheid niet laten voorbijgaan, die u deze brief spoedig moet bezorgen. Ik verzoek voor verdere bijzonderheden om krediet: wil het mij toestaan.

Exodus (KVdW).

Brussel, 7 october.

Het West-Brabantse dorp dat, twintig kilometer van Brussel, aan de uiterste grens van Oost-Vlaanderen paalt en sedert een tiental dagen in de mobiele etappe ligt begrepen, is in beroering. We zijn zondagochtend: daareven heeft, van uit zijn preekstoel, de pastoor aangekondigd, dat in het dorp zesduizend vluchtelingen uit Noord-Frankrijk werden verwacht, en dat hij op een goed onthaal rekende.

Al telt het dorp nauwelijks vierduizend inwoners; al staat de bevolking dus ineens zo goed als verdubbeld te worden; al is het voedsel schaars of althans afgemeten; al zijn de aardappelen bijna alle bij het voedingscomité ingeleverd en is de overgrote meerderheid van de graanoogst vooralsnog ongemalen: het is minder op verslagenheid dan op een soort blijde gejaagdheid, dat het nieuws wordt onthaald. Men had het overigens voorzien: sedert een drietal dagen zag men groepjes mannen langs de grote steenweg van Vlaanderen naar Brussel schichtig voorbij stappen, beladen met schamele bagage, zonder omzien altijd maar voort. Men wist, dat het Fransen waren. Ze vroegen niets; men sprak ze dan ook niet aan. Aan de grote afspanning waren ook een grote, volgeladen wagen en een deftige reisberline aangekomen. De reizigers, die er waren uitgestapt, zagen er deftig en zeer gemanierd uit. Ik ben de afspanning binnengegaan: ik heb gezien, dat ze koude kip en sneeuw witte boterhammen aten; ik heb gehoord, dat ze voor het eerst van hun leven faro dronken en hem lekker vonden (feitelijk was hij afschuwelijk); zij hadden een dashond mee en een angorakot met haar welpje; het waren voornamelijk vluchtelingen, die reisden als in de achttiende eeuw.

Zij waren ook blijkbaar voorlopers van veel misère. De pastoor had het aangekondigd: zesduizend dompelaars, die sedert acht volle dagen op de dool waren. Stel u dan de bedremmeldheid voor van de leden van het plaatselijk voedingscomité, dat al die hongerigen te spijzen en onder dak te brengen had! Er was wel nog heel de nacht

om de drieduizend kilo brood te bakken en de zesduizend liters soep te koken, die tegen 's anderendaags klaar moesten zijn. Doch: het meel? en de aardappelen? en de groente? - Gelukkig hebben wij een doorslaand middel leren gebruiken: inbeslagneming. En dan: het volk, de arme mensen zouden morgen maar eens geen soep krijgen! Al wat beschikbaar was voor toekomstige uitdelingen zou worden gebruikt; voor het overige: op Gods genade! ... En die vergadering van het comité zou dus in de aangenaamste stemming der wereld zijn afgelopen, - was één enkel korreltje zand niet de oorzaak geweest van Cromwell's dood. De patatten zijn er en de groenten; men heeft het meel gevonden en zelfs goedwillige bakkers; er ontbreekt echter gist, gist - vergeet het niet - voor drieduizend broden. Het is de desperatie. – “Wij zullen moeten een heffe maken!” zucht een lid; “een heffe maken”, beaamt een tweede; “heffe maken”, stemt een derde, zonder echter veel geestdrift, in. Is het dan zo moeilijk, een heffe te maken, zelfs voor drieduizend kilo brood? Neen; maar het is zondag; het gaat tegen de avond; een heffe wordt geen heffe dan na de nodige heftijd; en het brood moet tegen morgenochtend klaar zijn ...

Morgenochtend, dat was vanochtend. Het was mooi, alleen maar wat fris weer. We staan de uitwijkelingen af te wachten. De geur der soep en van het hete brood doorbalsemen, als het ware, de lucht. De schooljeugd, die vrijaf kreeg, is vol blijde verwachting. De huisvrouwen zijn druk bezig logies en extra voeding klaar te maken: de ontvangst zal gul wezen. De heren van het comité doen heel druk, al zijn ze toch al van de helft van hun zorgen verlost: van de zesduizend man zullen er, verluidd het nu, maar drieduizend op het dorp blijven. Hun gejaagdheid, uiterlijk teken van hun plichtsbef en georganiseerde menselijkheid, wordt er echter niet te minder om. Die zenuwachtigheid is trouwens goed te verklaren: de vluchtelingen, al vroeg verwacht, zijn om tien uur nog niet te bespeuren.

Maar ze komen. Duitse voorlopende soldaten geven er ons de verzekering van. En zelfs zijn ze daar al. Twee grote wagens rollen aan, beladen met pakken en zakken, aangevoerd en bewaakt door onderofficieren. Daaromheen een bonte menigte mannen, een goede honderd, naar men op het eerste zicht schatten kan. Enkelen hebben van hun bagage niet kunnen scheiden. Het zijn allen werklui, op een paar kleine burgers na. – “Zijt gij de zesduizend heren Franse uitwijkelingen?” Ja, zij zijn het; ze zien er niks vermoeid uit; ze komen van heel ver, van acht dagen ver, en dat alles hebben ze te voet afgelegd; maar ze vertellen, dat alles wel heel erg is meegevallen: in de dorpen, waardoor ze heen gekomen zijn, genoten ze uitnemend onthaal; overal de soep en het brood (ze snuiven de lucht op), die ook hier op hen wachten; ze schijnen wel heel overtuigd, dat ze ook hier prachtig ontvangen worden, betonen zich nauwelijks nieuwsgierig naar hun nieuwe, waarschijnlijk definitieve inkwartiering; slechts één ding bevreemdt aan hen: hun oorlogsinlichtingen zijn ruim een week oud.

Eigenlijk zijn ze voor de oerlandse bevolking, vooral voor de meer romantisch aangelegde, een ontzuivering. Men had al heel wat gehoord van vluchtelingen, van hun ellende, van hun hongergezichten, van - op zijn minst - hun zere voeten. Men had durven hopen op enig pittoresk uitzicht, op wat verkleurde en gescheurde kleren, een gebroken hanenveer op een Tyrolerhoed met verlepte randen; op gebruide en ongeschoren gezichten, waar een kort pijpje in brandt. Want ik moet zeggen, dat het onderwijs hier zijn vruchten heeft afgeworpen en er aan herinneren, dat Conscience ook dit volk heeft leren lezen. De jeugd, de vrouwelijke jeugd in het bijzonder, lijkt wel ontgoocheld; ze is niet geëmancipeerd, die jeugd, maar ... juist daarom. Want schoon zijn door de band deze reizigers niet, noch heel jong: de meesten fabrieksarbeiders met de grove afgestomptheid die hen eigen is; enige bleke lyceum- of

nijverheidsschoolleerlingen, de uniformpet op het hoofd, die van het vele gaan wel het meest zullen hebben geleden, en daardoor alle veroverende aantrekkelijkheid hebben verloren; een vlug en aanstellerig onderwijzertje, dat snoeft en druk doet, en een vreemd en zelfgenoegzaam Duits praat met de aanvoerende Feldwebel, die goedzakkig is.

Het meest nog trekken, om hun zelfbewustheid, de Gentenaars de aandacht en de sympathie. Want onder deze bewoners van Roubaix zijn vele Gentenaars, door hoger loon naar Frankrijk gelokt. Sommigen zijn er zelfs geboren, zonder in het minst hun Gentse aard, hun Gentse taal te hebben verloochend of verloren. – “Le poète en tout lieu se sent chez lui, sentant qu'il est partout chez Dieu”, zegt ergens Victor Hugo. De Gentenaar, hij, sleept overal Gent aan zijn schoenzolen mee, en daardoor is hij eveneens overal thuis. Hier, in Vlaams Brabant kan hij zich in het bijzonder thuis gevoelen: hij kent de volkstaal. 't Is te zeggen, dat hij zijn Gents luid en zwaar galmen laat, dat men hem begrijpt, en dat hij er eerbied door afdwingt. Al de anderen staan hier nog, mak of ongeduldig, op inkwartiering te wachten. Zij, de Gentenaars, hebben zelf onder de weg hun woning uitgezocht. Reikt men hun een “billet de logement” toe, dan weigeren zij met misprijzen. Al de anderen staan met holle maag op voeding te wachten: zij bijten, zij, in boterhammen met vlees en bekommeren zich niet om het overige ...

Het is middag. De honderd vluchtelingen, nu en dan met een groepje achterblijvers vermeerderd, zijn tweehonderd vluchtelingen geworden. Waar blijven de vijfduizend achthonderd die nog ontbreken? Het ontvangstcomité wordt ongerust: zesduizend liter soep staan te geuren en dampen, drie duizend broden wachten op het mes. Men had gevreesd, voor de moeilijkheden van een spijziging in de woestijn te staan: nu dreigt het andersom te willen worden. Wat is dan gebeurd?

Ik word bij de Feldwebel afgevaardigd, die zijn armen in de lucht slaat. – “Hoe, wij verwachten zesduizend man?” Hij proest het uit: “Neen”, van meer dan vijfhonderd weet hij niets! En van die vijfhonderd zijn er nog driehonderd gaan vluchten, 's nachts. Zij vreesden slechte behandeling. “Alsof ik er naar was, een vlieg kwaad te doen!” Hij doet een lange haal aan zijn pijp, schokt met de schouders. – “Zodat wij het met deze tweehonderd voor lief moeten nemen?” – “Wel ja, nietwaar, en ... zij blijven slechts tot morgen; dan gaan ze verder, naar Brussel toe.”

Alle illusies stuiken in: men acht ons onwaardig van alle herbergzaamheid. En al die goede soep, waar de armen van het dorp een dag voor zouden vasten! En al het prachtig brood, waar men gisterenavond, een zondag, de heffe voor heeft geklutst! ...

Ik ga naar huis het middagmaal gebruiken. Ook ik ben misnoegd: men ontnemt mij gelegenheid tot een interessante correspondentie. Weliswaar krijg ik ter vergoeding de goedgezakkige feldwebel ter inkwartiering. Maar een troost is dat nu juist niet ...

De pers in België.

Men schrijft ons:

De oude pers – die van voor de oorlog – verschijnt, zoals gemeld is, weer in bevrijd België. Als op een afgesproken teken verschenen maandag 18 november de bladen opnieuw te Antwerpen en te Gent. Van de activistische en gecensureerde blaadjes, die tijdens de bezetting verschenen, blijft niets meer over.

Het Handelsblad van Antwerpen geeft een kranig hoofdartikel, waarin de onverbreekbare trouw der Vlamingen aan België wordt naar voren gebracht. Te Brussel verschijnt Le Patriote, het vroegere blad der behoudsgezinden, met de nieuwe titel: La Libre Belgique: is

het omdat men met volle zeilen de nieuwe richting van eendrachtig samenwerken in wil, of omdat de redactie tijdens de bezetting gezorgd heeft voor het geregeld verschijnen van het geheime blaadje La Libre Belgique?

Naast de oude bladen, waaronder de satirische Pourquoi Pas?, niet te vergeten is, is een nieuw blad gekomen: La Presse.

Er is deze week vanwege de Belgische autoriteiten een huiszoeking gedaan in de bureaus der gecensureerde en activistische bladen te Brussel: La Belgique, Le Bruxellois, De Tijd. De volgende redacteurs werden aangehouden: Pierre Grimbergh, hoofdredacteur van La Belgique; Ghesquière, administrateur, Ray Nyst en Aimé Hutt; en in de bureaus van De Tijd (oude Gazet van Brussel met hoofdredacteur René de Clercq): E. Rientjes, J Herremans, O. Steghers, H. Haerynck. Te Antwerpen is ook aangehouden de als Belg genaturaliseerde Hollander dr. M. Rudelsheim, correspondent van De Nieuwe Courant, in verband met het activisme.

Men meldt ons uit Roermond:

Sedert dinsdag treden de Duitsers in Maaseik weer in alle gestrengheid op tengevolge van de vijandige houding van een deel der bevolking.

De burgemeester heeft in verband hiermee gelast alle vlaggen in te halen, wat overal is geschied.

De stroom van Duitse troepen uit de Belgische Kempen en uit de richting Antwerpen blijft aanhouden.

De tocht bij Roosteren door Limburg, waar dagelijks ruim 10.000 militairen passeren, geschiedt regelmatig en in de beste orde.

De Maasbrug te Roosteren heeft enorm te lijden van de reusachtige pletrollen, welke door de Duitsers achter de fronten gebezigd werden bij het aanleggen van kunstwegen.

De wapens worden met de meeste gelatenheid zowel door de officieren als de minderen aan de Nederlandse militaire autoriteiten afgegeven. Prachtige kijkers, gasflessen, lege, fonkelnieuwe geellederen patroontassen, helmen, gasmaskers en meer andere zaken verkopen de Duitse soldaten aan Nederlandse burgers als "Kriegsandenken" voor een prikje.